

afrit

800 m

Hazeldonk

Douane

Transportzone

Platform
Begeleidings
ethiek

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
Inzet Drones Hazeldonk

Gemeente Breda

ECP

Platform voor de
InformatieSamenleving

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers:

- Hans Nouwens, Gemeente Breda
- Kees Kerstens, Gemeente Breda

Moderatoren:

- Daniël Tijink (ECP | Platform voor de informatiesamenleving)
- Marieke Beekers (Gemeente Breda)

Op 21 september 2022 organiseerde Gemeente Breda i.s.m. ECP op initiatief van de gemeente een sessie begeleidingsethiek over de inzet van drones op bedrijventerrein Hazeldonk. Aan de workshop namen 10 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel.

De doelstelling is tweeledig:

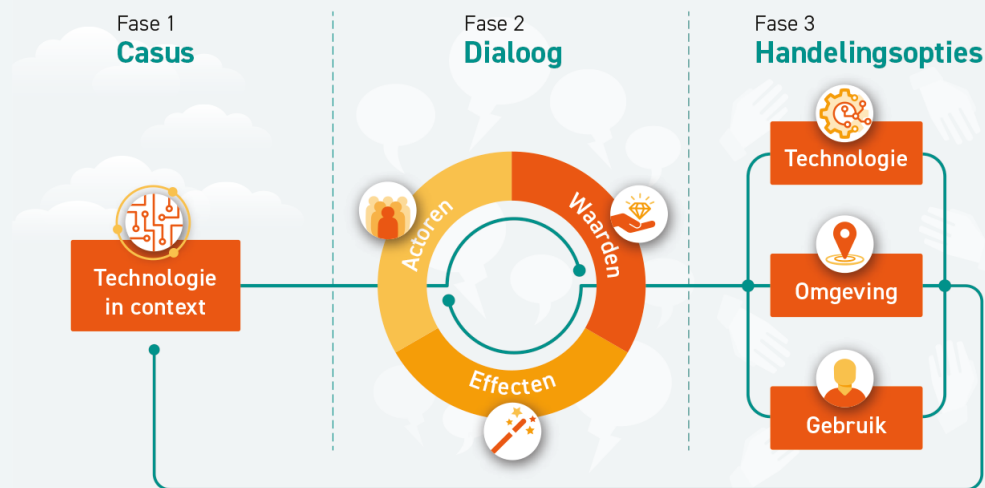
- ▷ Leren tijdens de workshop
 - Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
 - Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren
- ▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
 - Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties

Het verslag bevat de volgende elementen:

- ▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- ▷ Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Uitleg over de toepassing/technologie

Kees Kerstens licht de case toe. Hazeldonk is een grensoverschrijdend bedrijventerrein (grens Nederland en België) en in oppervlakte een middelgroot transport & logistiek centrum. Dagelijks passeren vele auto's en vrachtwagens; met name vrachtwagenchauffeurs blijven er 's nachts ook overnachten. Transport & Logistieke centra zijn gevoelig voor ondermijning. Met name mensenhandel, drugshandel, ladingdiefstal, spelen een rol. De ondernemers van Hazeldonk hebben gezamenlijk met de gemeente Breda een BIZ (bedrijveninvesteringszone) gevormd waarin afspraken zijn gemaakt hoe de financiële middelen uit de BIZ worden ingezet voor het beheer en behoud van de kwaliteit openbare ruimte op Hazeldonk. Prioriteit nummer 1 van de BIZ is veiligheid.

In 2020 is het Masterplan Digitalisering door de gemeenteraad van Breda vastgesteld (Bredata) en aansluitend het Uitvoeringsplan Bredata. Hierin zijn 3 speerpunten gekozen waaronder het uitvoeren van pilots die de kwaliteit van de bedrijventerreinen moeten verbeteren. Op basis hiervan is besloten op Hazeldonk een viertal innovatieve pilots uit te voeren.

Een van deze vier pilots gaat over de vraag of digitalisering een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van de kwaliteit van beheer op het terrein. Onderzocht wordt of door de inzet van een drone met daaraan toegevoegd hardware & software zoals camera's en sensoriek waar onder meer zwerfafval, foutparkeerders, ondermijnende activiteiten en wegdekslijtage kan worden opgespoord.

De data die via de drone wordt opgehaald wordt gedeeld met onder meer de alarmopvolging, politie, brandweer etc. Een advies hoe deze deling kan plaatsvinden is uitgewerkt door de combinatie Pels Rijcken en VKA in opdracht van het Ministerie van BZK.

Wat willen we met de drones in beeld brengen?:

1. Parkeren (verkeerd parkeren);
2. Kwaliteit van openbaar terrein (zwerfafval);
3. Ondermijning, veiligheid;
4. Wegdekanalyse.

Fase 2

Dialogo

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van drones op Hazeldonk. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de inzet van drones in de Hazeldonk-casus. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

- Bedrijven op het bedrijventerrein
- Bedrijvenvereniging
- Criminelen
- Personeel bedrijven
- Bezoekers
- Drone-operator
- Drone leverancier
- Alarmcentrale (PAC particuliere alarmcentrale)
- Bewakers bedrijventerrein
- Hulpdiensten (politie / ambulances / brandweer / marechaussee)
- Chauffeurs vrachtwagens
- Douane
- Schoonmaakploeg
- ICT-organisatie
- Passanten
- Gemeente (wijkzaken / smart city / juridische zaken / ICO (informatie en communicatie / FG)
- De stad Hoogstraaten (voor 'voorkoming waterbed')
- Vergunningverlening drones (door leverancier)
- Ministerie BZK
- ILT Inspectie Logistiek en Transport
- Milieudienst provincie
- VNG

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van de inzet van drones op Hazeldonk hebben.

Positieve effecten

- Bovenwereld bewaakt onderwereld
- Besparen van tijd
- Meten is weten (input beleid)
- Realtime data (input beleid)
- Krapte arbeidsmarkt
- Gevoel van veiligheid
- Status van veiligheid
- Efficiency: middelen – publiek geld
- Afschrikmiddel/preventie
- Snelheid van handelen
- Weerbaarheid bedrijventerrein zichtbaar maken
- Placebo-effect
- Imago gemeente
- Opsporing sterker
- Veiliger voor BOA's
- Gerichtere inzetbaarheid van BOA's (minder kosten)

Negatieve effecten

- Verkeerde interpretatie van beelden
- Data verkeerde handen
- Minder werkgelegenheid BOA's/ Ontslag bepaalde mensen
- Waterbedeffect omgeving (oa België)
- Onbehaaglijk, 'grijs' gevoel
- Veel bijvangst, te veel beelden
- Bedreiging privacy
- verrassingsaanval
- piloten zijn moeilijk inzetbaar
- afhankelijk van de data van de drone
- 'scope creep' (te veel inzetten)
- Imago gemeente
- Beeld werkelijkheid – interpretatie (false positive)

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden:

- Rechtvaardigheid
- **Efficiëntie**
- Vertrouwen
- **Veiligheid**
- Bestaanszekerheid
- **Privacy**
- Autonomie
- Vrijheid
- **Transparantie (nette communicatie)**
- Kloppende beeldvorming

De vetgedrukte waarden werden door de groep als belangrijkste aangemerkt voor de inzet van drones op Hazeldonk.

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

Veiligheid:

- Beschikbaarheid reservedrones
- Inzet verschillende type camera's voor verschillende type waarnemingen (beeld, warmte, anders)
- Goede zicht- en hoorbaarheid i.v.m. afschrikking criminelen en voorkomen schrikeffect
- Hoge resolutie beelden voor goed (digitaal) zicht
- Toepassing AI om drone te trainen op verdachte situaties, toepassen gezichtsherkenning
- Zorgen voor zo groot mogelijke dekking van het gebied, mogelijk door inzetten meerdere drones, of 1 drone op grotere hoogte die lager vliegende drones naar een verdachte plek kan sturen
- Communicatie naar de hulpdiensten
- Mogelijkheid inbouwen om mensen op de grond aan te spreken
- Mogelijkheid inbouwen om de omgeving van de drone in kaart te brengen (bijv. opmerken andere drone die in de lucht is)
- Koppeling met andere systemen van hulpverleners, waardoor er met 1 dashboard kan worden gewerkt

Privacy:

- Zo veel mogelijk lage resolutie beelden.
- Opstellen beleid met hoe je met de beelden omgaat:
 - Wanneer ga je blurren
 - Wanneer ga je beelden wissen
 - Wie mogen de beelden zien (uitgangspunt is zo beperkt mogelijk zichtbaar)
 - Logging om na te kunnen gaan wat er met beelden gebeurd is
- Beleid formuleren waarin staat wanneer de drone wordt ingezet

- Versleuteling van data
- Vooraf doelbinding bepalen
- Borden met waarschuwingen
- Begrenzing van het gebied waarvan beelden worden gemaakt
- Consent bij bedrijven die meedoen, mogelijkheid geven om niet mee te doen

Effectiviteit:

- AI toepassen, wel goed trainen
- Automatisch schakelen met hulpdiensten als er iets verdachts waargenomen wordt
- Mogelijkheid voor de operator om de besturing over te nemen en in te zoomen
- Proces inrichten om snel nieuwe toepassing van de beelden te kunnen inregelen, waarbij ook iemand meekijkt die op de privacy-waarborgen let

Transparantie:

- Licht en geluid op de drone, zorgen voor zichtbaarheid
- Automatisch pushberichten sturen als iemand de drone-zone binnen komt
- Aankondigingsborden bij de ingangen
- Grens aan transparantie: niet het hele vluchtplan openbaar maken

Overall:

- Hoge vs lage resolutie beelden: vanuit veiligheid en effectiviteit wil je zo veel helder mogelijke beelden (hoge resolutie), voor zover dit technisch mogelijk is (ivm bandbreedte). Vanuit privacy wil je zoveel mogelijk niet opnemen (blurren, lage resolutie gebruiken). Je zou dus willen dat je hiertussen kan schakelen. Automatisch, of door een operator.
- Wel vs niet zichtbaar: bij voorkeur wel zichtbaar, maar dan wel met een heel goede dekking
- Automatische bediening vs operator: liefst allebei, maar dan wel met goede richtlijnen voor de operator en de manier waarop met de beelden wordt omgegaan

Omgeving:

Veiligheid:

- Benoemen normen en waarden die gelden op het terrein.
- Duidelijk maken dat een bedrijventerrein anders is dan een woonwijk.
- Zorg dat de drone en de data zelf betrouwbaar en veilig zijn, cybersecurity.

Privacy:

- Afspraken over wie wel/niet bevoegd is voor het uitlezen van beelden/data.
- Naleven/checken privacywet.
- Er wordt gelogd wie bij welke data is geweest.
- Duidelijk maken dat een bedrijventerrein anders is dan een woonwijk.

Effectiviteit:

- Langjarige overeenkomst met betrokken partijen over wie waarvoor verantwoordelijk is.
- Belonen van goed gedrag.
- Als er onder de bedrijven van Hazeldonk draagvlak is voor de drone, maak dat dan ook zichtbaar en gebruik in het debat.
- Laat de maatregel 'drone' zien in vergelijking met andere beleidsinstrumenten met dezelfde doelen. Is het inzetten van een drone proportioneel, verstandig.

Transparantie:

- Ophangen van borden, kenbaar maken van het gebruik van drones aan aanwezigen.
- Inrichten 'bezwaarplek'. Plaats waar mensen hun grieven kwijt kunnen, vragen kunnen stellen. Helpdesk /vertrouwenspersoon.
- Communicatieplan met als doel transparantie rondom het project. Dat gaat ook over de gemaakte (technische) keuzes.
- Duidelijk maken dat een bedrijventerrein anders is dan een woonwijk.
- Als er onder de bedrijven van Hazeldonk draagvlak is voor de drone, maak dat dan ook zichtbaar en gebruik in het debat.
- Laat de maatregel 'drone' zien in vergelijking met andere beleidsinstrumenten met dezelfde doelen. Is het inzetten van een drone proportioneel, verstandig.

Gedrag:

Veiligheid:

- Richtlijnen opstellen wie toegang heeft tot de hoge resolutie data ('zwarte doos').
- Die richtlijnen ook handhaven.
- Vaststellen welke medewerker wat mag – op functieniveau. Zoals installateurs die onderhoud uitvoeren aan de drones, de alarmcentrale medewerkers, de piloot.
- Regels met betrekking tot vrijgeven van de beelden: alleen aan politie en justitie.
- Middelen ontwikkelen / opstellen / eisen die het gedrag sturen:
 - Operatorhandboek (goedgekeurd door ILT);

- Drone-pilootbewijs;
- VOG voor meldkamerpersoneel en dronepiloot;
- Geheimhoudingsverklaring meldkamer.

Privacy:

- Richtlijnen opstellen wie toegang heeft tot de hoge resolutie data ('zwarte doos').
- Regels met betrekking tot vrijgeven van de beelden: alleen aan politie en justitie.
- Regels mbt hoge resolutie beelden / lage resolutiebeelden.
- Frequente toetsing of de inzet en gebruik van de drones proportioneel is ten aanzien van de problematiek waarvoor ze worden ingezet – terugkerend onderwerp op managementniveau.
- Opdrachtgever geen toegang tot de data (alleen via de politie).
- Middelen ontwikkelen / opstellen / eisen die het gedrag sturen:
 - Operatorhandboek (goedgekeurd door ILT);
 - Drone-pilootbewijs;
 - VOG voor meldkamerpersoneel en dronepiloot;
 - Geheimhoudingsverklaring meldkamer.

Effectiviteit:

- Doel van de drones zeer helder communiceren: waarom gebruiken we ze? Steeds uitleggen zodat dat helder is voor iedereen.
- En wat verstaan we onder de doelen van de drones? Ook dat voor iedereen helder hebben. Zoals 'ondermijning': wat wordt daarmee bedoeld?
- Frequente toetsing of de inzet en gebruik van de drones proportioneel is ten aanzien van de problematiek waarvoor ze worden ingezet – terugkerend onderwerp op managementniveau.
- Opdrachtgever geen toegang tot de data (alleen via de politie);
- Middelen ontwikkelen / opstellen / eisen die het gedrag sturen:
 - Operatorhandboek (goedgekeurd door ILT);
 - Drone-pilootbewijs;
 - VOG voor meldkamerpersoneel en dronepiloot;
 - Geheimhoudingsverklaring meldkamer.

Transparantie:

- Frequente toetsing of de inzet en gebruik van de drones proportioneel is ten aanzien van de problematiek waarvoor ze worden ingezet – terugkerend onderwerp op managementniveau.

Terugblik en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers geven aan dat het veel nieuwe inzichten oplevert en dat er in korte tijd veel wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt de brede groep van deelnemers als meerwaarde ervaren. De combinatie van een duidelijke casus, enthousiaste deelnemers, en een aanpak die zorgt voor duidelijke uitkomsten in een korte tijd was dus een succes.

‘Heb ik er straks niet meer last dan voordeel van?’ werd voorafgaand aan de sessie afgevraagd. Dat bleek toch positief uit te pakken: de bijeenkomst voegt echt wat toe aan het afwegingskader voor de uitvoering van de pilot op Hazeldonk. Door het specifieke van de casus, is het inzichtelijk wat de effecten kunnen zijn.

De bijeenkomst gaf een rijke opbrengst van wat er speelt. Je krijgt inzichtelijk in wat er kan gebeuren; maakt de bewustwording over de pilot groter. Het is ook een goede manier om te zorgen dat bedrijfsleven en overheid elkaar meer gaan vinden bij pilots als deze. Begeleidingsethiek gaat beter in op wat je wil in plaats van wat mag - het maakt je creatiever en bewuster in de uitvoering. Van het positieve uitgaan maar wel ook de mogelijke negatieve aspecten goed waarborgen.

De methodiek begeleidingsethiek maakt het concreet, minder buikgevoel en een breed perspectief; dit moeten we veel vaker inzetten!

Ook door het specifieke van elke casus, wat maakt dat je ook andere en een ander soort betrokkenen krijgt – dat maakt het extra waardevol.

Vanuit begeleidingsethiek is de wens om verslagen van alle casussen openbaar te maken zodat je ook van elkaar kunt gaan leren en andere casussen kunt gaan bekijken op begeleidingsethiek.nl.

Op basis van dit verslag – dat zal worden toegestuurd ter goedkeuring – zal door de initiatiefnemers een verdiepend werkdocument worden opgesteld met een prioriteitenlijst en de concrete acties die worden opgepakt naar aanleiding van deze bijeenkomst. Dit werkdocument zal worden gedeeld onder de aanwezigen en de betrokken bestuurders.

De deelnemers

1. Siebe van der Velden, stagiaire voor Hazeldonk (bij Hans Nouwens)
2. Mirelle de Valk, adviseur informatievoorziening
3. Natascha de Rijke, functionaris gegevensbescherming
4. Nick George, privacy officer
5. Roger Lahaye, ICT-architect
6. Kees Kerstens, adviseur Software Bredata gemeente Breda
7. Dorus-Jan ten Boom, VKA, adviseur (juridisch/)ethisch
8. Albert Bakker VKA, adviseur technologisch (privacy)
9. Marie-Cecile Roovers, Parkmanager Logistic Center Hazeldonk Meer (LCHM)
10. Marcel Lenters, MPL (alarmcentrale en software-integratiebedrijf) – camera's bedrijventerrein

Moderatoren:

Daniel Tijink, ECP | Platform voor de informatiesamenleving
Marieke Beekers, gemeente Breda

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
Inzet drones op
Hazeldonk

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek,
waaronder dit verslag, vindt u op
www.begeleidingsethiek.nl